

INTERNATIONALE ALFABETISERINGS DAG

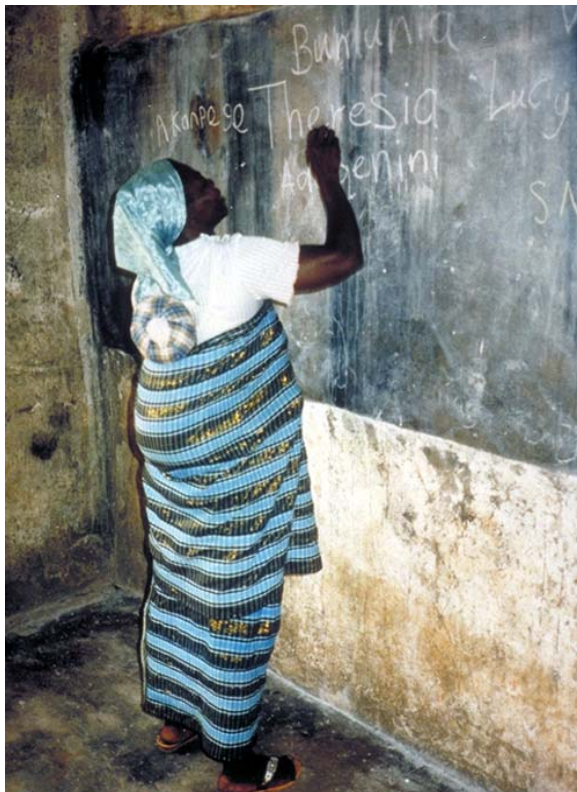

Photo: Sharon Rudy, JHU/CCP

8 september

Internationale Alfabetiseringsdag

De Verenigde Naties hebben 8 september uitgeroepen tot Internationale Alfabetiseringsdag. Het is in Nederland bijna niet voor te stellen maar wereldwijd zijn er 880 miljoen volwassenen analfabeet. Tweederde van hen is vrouw. Nog steeds genieten 113 miljoen kinderen geen enkele vorm van onderwijs.

Ouders, die niet kunnen lezen en schrijven hebben grote moeite een normaal gezinsinkomen te verwerven. De kinderen moeten vaak al vroeg meehelpen, in het huishouden of met arbeid. Analfabetisme wordt op die manier een vicieuze cirkel. Om die cirkel te doorbreken zijn er over de hele wereld tal van scholingsprogramma's om kinderen en volwassenen te leren lezen en schrijven en is de aanval op de kinderarbeid ingezet.

In 1990 beloofden 150 landen tijdens de eerste Education For All (EFA)-conferentie gratis basisonderwijs aan de wereld tegen het jaar 2000. Tien jaar later blijkt dat ze hun belofte niet zijn nagekomen. Tijdens de tweede EFA-conferentie, het Wereld Onderwijs Forum in Dakar (Senegal) in 2000, stelden 181 landen een nieuw actieplan op om het onderwijs wereldwijd te verbeteren en voor iedereen toegankelijk te maken.

De internationale alfabetiseringsdag is bedoeld om die problematiek op de agenda te krijgen.

Doelgroep

Leerlingen uit de groepen 5 en 6.

Doelstellingen

- De leerling kent het belang van lezen en schrijven in het dagelijks leven
- De leerling realiseert zich dat leren lezen en schrijven in vroeger tijden heel wat minder vanzelfsprekend was
- De leerling realiseert zich dat nog steeds wereldwijd miljoenen kinderen geen toegang hebben tot onderwijs en de voor iedereen onontbeerlijke basisvaardigheden

Vakken en kerndoelen

Leergebiedoverstijgende kerndoelen:

- Werkhouding
 - o Ze kunnen gerichte vragen stellen

Nederlandse taal

- o Domein A (mondelinge taalvaardigheid): 2
 - De leerlingen kunnen verslag uitbrengen
 - De leerlingen kunnen hun ervaringen op persoonlijke wijze weergeven
 - Ze kunnen deelnemen aan een formeel gesprek
- o Domein B (leesvaardigheid): 5
 - De leerlingen kunnen de hoofdlijnen van een informatieve tekst weergeven
- o Domein C (schrijfvaardigheid): 8
 - De leerlingen kunnen teksten schrijven, waarin zij hun eigen ervaringen, mening, waardering of afkeuring duidelijk weergeven
- o Domein D (taalbeschouwing): 10, 12
 - De leerlingen kunnen aangeven dat mondelinge en schriftelijke communicatie gebaat is bij regels
 - De leerlingen kunnen begrippen hanteren die het hun mogelijk maken te denken en te spreken over taal

Samenleving

- o De leerlingen kunnen enkele aspecten van arbeid omschrijven, waaronder de relatie tussen beroepen en opleiding en sekse

W werkbladen

Schrijven

Met je vinger onder een woordje, letter voor letter aanwijzen en hardop lezen: *m. . . a. . . a. . . n, maan*. Je schrijft het woord op een blaadje en laat het aan iedereen zien, wat ben je trots! Na een tijd ken je alle letters. A, b, c, . . . x, y, z dat zijn de letters van het alfabet. We gebruiken 26 letters. Je zet er een paar achter elkaar en je hebt een woord.

1. Hoeveel woorden kun je maken van de volgende letters? A, E, M, K, T, L. Je hoeft ze niet allemaal te gebruiken. Je mag elke letter maar één keer in elk woord gebruiken.

Met letters kun je ook namen schrijven. Soms weet je nog niet hoe een naam geschreven wordt. Dan schrijf je de naam zoals je denkt dat je hem hoort. Grote mensen moeten daar om lachen. Dat geeft niks, want je leert het nog wel. Het voornaamste is dat je schrijven kunt! En lezen!

2. Zijn er in de klas kinderen met moeilijke namen? Met namen die anders klinken dan je ze moet schrijven? Schrijf er drie op.
Welke naam in de klas is makkelijk en klinkt zoals je hem moet schrijven? Schrijf er drie op.
3. Schrijven en lezen horen bij elkaar. Als je kunt lezen, kun je ook leren. Na de basisschool ga je naar het voortgezet onderwijs. En daarna misschien naar nóg een school. Als je klaar bent met al die scholen word je juffrouw, dokter, slager of notaris. Je gaat werken in een bakkerij, in een fabriek of op kantoor. Je hebt dan een beroep. Kun je een beroep bedenken waarbij je niet hoeft te lezen en te schrijven? Bedenk er minstens drie.

Vroeger was alles anders

Er was een tijd dat mensen geen letters kenden. Een tijd dat ze nog geen alfabet hadden. Toch willen ze een manier om dingen te onthouden. Mensen uit het Midden-Oosten, de Soemeriërs, gebruiken als eerste een soort letters: bolletjes, schijfjes en andere

vormen van klei. Ze houden zo bij hoeveel dieren er naar hun tempel zijn gebracht. Later worden die bolletjes en schijfjes niet meer elke keer gekneet uit klei. Ze worden in een platte plaat klei getekend. Die tekeningen staan bekend als het eerste schrift. Het is ongeveer 5500 jaar oud.

Ook in Egypte, het land van de piramides, maakt men kleine tekeningen. Om iets op te schrijven. Elk tekeningetje betekent iets. Een half rondje staat voor brood. Iedereen die een half rondje ziet, weet dat het brood betekent.

4. Je ziet hiernaast een paar voorbeelden van Egyptische tekeningen. Bedenk een verhaal bij de tekeningen. Denk je dat iedereen er zelf een verhaal bij moest bedenken vroeger?
5. Vertel een verhaal over je laatste schoolvakantie. Nee, niet met woorden, maar met 6 kleine tekeningen.

Smartlap

In de middeleeuwen kunnen in Nederland maar weinig mensen schrijven: edellieden, geleerden en priesters. Ze schrijven in een andere taal: die taal heet Latijn. Gewone mensen kunnen niet lezen en schrijven. Ze moeten het doen met hun verhalen. Ze praten met elkaar en soms komt er een zanger in hun dorp. Zo'n zanger heet een troubadour. Die zingt dan een lied over wat er in het land gebeurt. Vaak is het een droevig lied. Ook een troubadour gebruikt daarbij plaatjes. Hij heeft vaak een lap bij zich waarop allerlei afbeeldingen zijn geborduurd. De lap hangt op een plek, waar de luisteraars het goed kunnen zien. Zo begrijpen ze beter waar het lied over gaat. Als het lied droevig is dan is de lap een *smartlap*. Daarom noemen we nu droevige levensliederen nog steeds smartlappen.

Hieronder vind je een fragment van de 'Zuiderzeeballade', een prachtige 'smartlap'.

Opa, kijk ik vond op zolder
Een foto van een oude boot
Is dat nog van voor de oorlog
Van die oude vissersvloot

Jochie, dat is een gelukkie
Ik was dat prentje jaren kwijt
Ik heb nu weer een heel klein stukkie
Van die goeie ouwe tijd

Opa, en die blonde jongen
Vooraan bij de fokkeschoot
Opa, zeg nou wat,
die jongen ...
Is je ome, die is dood

In 't diepe water, ver van de haven
In die novembernacht, voor twintig
jaar
Door 't brakke water is hij begraven
Als ik nog even wacht zien wij elkaar

1. Bedenk met elkaar een droevig lied, over wat er gebeurt als je niet kunt lezen en schrijven.

Boekdrukkunst

In de tijd van de troubadours werden boeken nog met de hand geschreven. Dat was enorm veel werk. Er waren dan ook niet veel boeken. In de vijftiende eeuw wordt de boekdrukkunst uitgevonden. Voortaan worden boeken gedrukt. Het is nu veel gemakkelijker om meer dezelfde boeken te maken. Zo komen er meer boeken en de boeken worden goedkoper. Meer mensen kunnen nu een boek betalen. Als je nu een boek wilt, hoef je maar een boekwinkel of een bibliotheek binnen te lopen.

2. Welke boeken staan er in jouw top vijf? Welk boek wil je nooit meer missen?
3. Gelukkig kunnen nu de meeste mensen in Nederland lezen en schrijven. In veel landen in Afrika, Azië en ook wel Zuid-Amerika zijn er mensen die dat niet kunnen. Zij zijn analfabeet. Vaak hebben ze werk waarvoor ze niets hoeven te leren. Maar met dat soort werk verdienen ze niet veel geld. Daarom moeten kinderen vaak meehelpen om genoeg geld te verdienen. Weten jullie wat kinderarbeid is? Wat vind je van kinderarbeid? Hoe denk je dat kinderen hun geld verdienen? Wat heeft kinderarbeid te maken met school?

Alfabetiseringsdag

180 landen in de wereld hebben iets met elkaar afgesproken. Ze vinden dat er te veel volwassenen en kinderen zijn die niet kunnen lezen en schrijven. Die analfabeet zijn. Daar willen ze wat aan doen. Meer scholen, minder werk voor kinderen, dat soort dingen. De hele wereld moet daaraan denken. Daarom is het één dag per jaar, op 8 september, internationale alfabetiseringsdag. Zodat we met zijn allen weer weten hoe belangrijk het is dat je kunt lezen en schrijven. Zodat we weten dat nog heel veel mensen dat niet kunnen.

Daarom moesten jullie dit stukje lezen ...
Zie je wel dat het helpt, zo'n alfabetiseringsdag.

Schrijven

Federico Mayor, de vorige voorzitter van UNESCO sprak bij een vorige alfabetiseringsdag: *"De Internationale Alfabetiseringsdag is een gelegenheid om nogmaals te benadrukken hoe belangrijk het kunnen lezen en schrijven is voor de persoonlijke ontplooiing en de duurzame ontwikkeling. Het is ook een gelegenheid om de waarden - waardigheid en gelijkheid - te loven die de drijvende kracht zijn achter de strijd om iedereen, via alfabetisering, de vrije toegang tot kennis te verlenen. Maar het is evenzeer een gelegenheid, om onszelf eraan te herinneren, dat, op de vooravond van het nieuwe millennium, en ondanks onze inspanningen, nog steeds meer dan 120 miljoen kinderen niet naar school kunnen, en daardoor misschien nooit de kans zullen krijgen om te leren lezen en schrijven. Tenzij wij hen die kans alsnog bieden."*

Als kinderen in groep 3 leren lezen en schrijven gaat er een wereld voor ze open. Maar al snel is de verwondering weg. Al snel is het zo normaal dat je dat kunt. Alleen 'die kleintjes' kunnen dat nog niet. Met de opdrachten op het eerste werkblad proberen we iets van die verwondering terug te brengen.

3. De leerlingen zullen wel enkele beroepen bedenken, misschien stratenmaker of ramenwasser, of medewerker aan de lopende band. Als elk groepje enkele beroepen heeft genoemd is waarschijnlijk de conclusie te trekken, dat het in alle gevallen gaat om ongeschoolde arbeid. U kunt op dit punt doorvragen: moet een stratenmaker niet de naam van de straat kunnen lezen, waar hij zijn klinkers moet leggen? Moet hij niet de inkooprekening voor zand en stenen kunnen lezen en een rekening voor de klant kunnen schrijven? Of zijn belastingaangifte doen? Een arbeider aan de lopende band krijgt misschien wel een kaart voor de prikklok? Misschien moet de ramenwasser wel elke dag zijn onkosten declareren. Een beroep bestaat uit zo veel meer dan alleen de in het oog springende handelingen. Probeer in het gesprek duidelijk te krijgen dat je zonder beheersing van het alfabet wel tegen grote moeilijkheden aanloopt.

Zelfs in het dagelijks leven kun je niet zonder het alfabet. Voor allerlei zaken moet je kunnen lezen en schrijven: boodschappen doen, een brief van het energiebedrijf, aankondigingen van de overheid, de belastingaanslag, vacatures in de krant, enzovoorts. Misschien kunnen de kinderen nog wat andere 'dagelijkse dingen' bedenken.

Op de website van Stichting ABC staat het volgende te lezen:

"Nu ik op school ben vind ik dat ik vooruit ben gekomen. Ik ben bijvoorbeeld met autorijlessen begonnen en dat zou ik vroeger niet durven. Maar nog steeds vind ik het vervelend als mensen zeggen: "Schrijf eens op ...", want dat lukt nog niet altijd. Het lijkt net of alles dan weg is. Ik merk wel dat ik meer doe dan vroeger. Ik doe dingen alleen zoals zwemmen en autorijlessen nemen. Naar een lees- en schrijfgroep gaan, dat zou ik vroeger niet gekund hebben. Ook geen boodschappen doen, ik durfde de deur niet uit."

4. Dit is een goed moment om aan de orde te stellen dat er afspraken bestaan over de betekenis van symbolen. Zoals wij hebben afgesproken dat de *klank* a met het *symbool* a wordt verbeeld, zo zijn ook in andere culturen de betekenissen van diverse pictogrammen vastgelegd.
5. Het is de bedoeling dat de kinderen een activiteit uit hun vakantie in enkele tekeningen vastleggen. Niet als uitgewerkt stripverhaal, maar met enkele pictogrammen. Zo is één tekeningetje van een caravan voldoende om aan te geven dat ze met een caravan verschillende campings hebben bezocht.

Smartlap

In dit onderdeel stellen we schrijven aan de orde in de tijd dat dat niet voor iedereen vanzelfsprekend was. De opkomst van de boekdrukkunst heeft het leren lezen en schrijven vergemakkelijkt.

1. Het is voor leerlingen in groep 5 of 6 ongetwijfeld een moeilijke opdracht. Misschien is één couplet mogelijk. Wellicht zoekt u zelf een tekst om voor te dragen of te zingen.

Op het internetadres <http://smartlappen.startkabel.nl> vind u een keur aan teksten van Nederlandse liedjes.

2. Van belang is dat kinderen de vicieuze cirkel van alfabetisering herkennen: ouders kunnen niet lezen, nemen economisch de zwakste posities in, het gezin leeft in armoede en kinderen worden ingeschakeld om het gezinsinkomen op te krikken. Vaak komt daarbij dat basisonderwijs in grote delen van de wereld onvoldoende beschikbaar is. Op de internetsite van het Centrum voor Mondiaal Onderwijs staat de nodige achtergrondinformatie.

Aanvullende lessuggesties

1. Ieder kind schrijft op een papiertje het allerleukste uit zijn af haar vakantie. Alle briefjes worden in dichtgevouwen en gaan in een doos.

Vervolgens worden de leerlingen in groepjes van vier opgedeeld. Elk groepje pakt een papiertje uit de doos. Ze lezen wat erop staat en moeten dat uitbeelden. Ze krijgen van u te horen op welke manier. Dat kan zijn als rebus, als smartlappencouplet, als strip of als 'rotstekening' (op het bord). Indien nodig legt u de verschillende categorieën eerst uit.

Iedere groep gaat aan het werk. U spreekt een tijd met ze af. Een door u benoemde jury beoordeelt tenslotte de resultaten.

2. U kent de volgende opdracht ongetwijfeld. We geven hem hier omdat het mooi illustreert dat schrijven een belangrijke manier van 'onthouden' is.

Op de achterkant van het bord, zodat de kinderen het niet zien kunnen, schrijft u een zin uit het nieuws van gisteren. U zet de kinderen in een lange rij. U fluistert nummer 1 van de rij de zin in het oor, die fluistert de zin in het oor van nummer 2 enzovoort. Net zolang tot de zin de hele groep is rond geweest. Het laatste kind zegt de zin hardop en met de hele groep bekijkt u de zin die u op de achterkant van het bord hebt geschreven. Wat is er van de zin overgebleven?

Links

<http://www.unesco.org>

De homepage van de Unesco, de organisatie van de Verenigde Naties die zich bezig houdt met Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

<http://www.unescocentrum.nl/>

De Nederlandse afdeling van Unesco: Unesco Centrum Nederland

<http://www.unesco.nl>

De Nationale Unesco Commissie Nederland

<http://www.unesco-vlaanderen.be>

De Vlaamse afdeling van Unesco: Unesco Vlaanderen

www.st-abc.nl

Stichting Belangenbehartiging Alfabetisering werkt voor kinderen én volwassenen

<http://www.lantaarn.demon.nl/medemens/lezen.htm>

De Lantaarn, een adviesdienst voor School en Ouders vertelt onder andere over analfabetisme

<http://smartlappen.startkabel.nl>

Smartlappensite met honderden Nederlandstalige liedteksten